

СТВОРЕННЯ СИТУАЦІЇ УСПІХУ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОГО МОВЦЯ

О. Міщенко, А. Кайдаш, А. Іващенко

Освітній процес у сучасній українській школі послуговується цілим рядом технологій – проектною, сугестивною, технологією розвивального навчання, саморозвитку, організації групової навчальної діяльності, формування творчої особистості та ін. Із-поміж них варто виділити педагогічну технологію «Створення ситуації успіху». Автор розділу про неї в навчальному виданні «Освітні технології» [2] О. Є. Олексюк подає таке визначення успіху: «Успіх – це удача в діяльності, досягнення якихось результатів, суспільне визнання особистості. Залежно від того, ким і як підготовлений, чим вмотивований, він може бути очікуваним та неочікуваним, підготовленим та непідготовленим, короткочасним та тривалим, періодичним та частим, миттєвим та стійким, направленим на подальше життя дитини» [2, с. 201]. У сучасному навчально-виховному процесі важливо створити для учня ситуацію успіху, тобто організувати такі умови, за яких школяр міг би якнайповніше розкрити свій потенціал. «Ситуація успіху – це суб'єктивний психічний стан задоволення наслідком фізичної або моральної напруги виконавця справи, творця явища» [2, с. 198]. Провідні педагоги свого часу наголошували на необхідності забезпечення оптимальних для засвоєння знань і для набуття моральних якостей умов, у яких опиняється дитина в навчально-виховному процесі. Так, К. Ушинський писав: «Вихователь має бути цілком переконаний, що успішна діяльність душі завжди приємна дитині, і повинен потурбуватися про те, щоб забезпечити успіх у тій галузі діяльності, в яку він її хоче ввести» [9, с. 408].

На необхідності створення ситуації успіху для дитини ще в кінці XIX – на початку XX ст. наголошувала С. Русова: «Кожна дитина мусить знайти у своєму захистку цікаву, улюблену працю, яка викликала б до життя всі її творчі сили й здібності». «Розум дитини, – зазначала педагог, – то багаття, до якого ми маємо лише підкладати дрова, а горітиме воно власним вогнем».

На уроках української літератури та позаурочних заходах формування компетентного мовця реалізується через створення ситуацій успіху.

Пропонуємо фрагмент мовно-літературної гри «**Грамотність – запорука успіху**».

Вік учасників – учні 10–11 класів.

Педагогічні завдання:

- виховання свідомого прагнення до вивчення української мови;
- удосконалення вмінь визначати й виправляти помилки, допущені в усному та писемному мовленні;
- засвоєння основних норм української літературної мови як основи формування орфоепічних, граматичних, лексичних, стилістичних, орфографічних, пунктуаційних умінь і навичок;
- створення ситуації успіху.

Обладнання: ноутбук, проектор, демонстраційні та роздаткові матеріали для команд, виставка словників різних типів.

Перебіг заходу

Вступне слово вчителя. Без мови, як без сонця, повітря, квітів, людина не може існувати. Як великим нещастям обертається недбале ставлення до природи, так і страшною трагедією для народу відгукується незнання рідної мови. Тож шануймо себе, дбаймо про чистоту свого мовлення!

Вправа «Квітка успіху». Для проведення заходу учасникам необхідно об'єднатися в шість груп, обрати спікера та колір весняної квітки успіху (синя, червона чи жовта).

Учитель. «Заговори, щоб я тебе побачив», – сказав Сократ багато століть тому, але ці слова не втратили актуальності й сьогодні. Від уміння говорити нерідко залежить авторитет, кар'єра, успіх.

До речі, у тих, хто обрав квітку синього кольору, провідна риса характеру – життєлюбство, настрій у вас оптимістичний.

Вправа «Орфоепічна прогулянка». Український наголос має ряд особливостей, знання яких сприяє вдосконаленню усного мовлення.

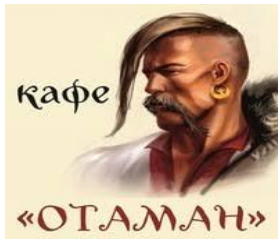
Завдання. Прочитати слова та вирази на картках.

1 група

Коментар: джУра, ціннИк.

2 група

Коментар: отАман, каталОг.

3 група

Коментар: піцЕрія, жалюзІ.

4 група

Коментар: кулінаРія, мереЖа.

5 група

Коментар: лАте, довідник.

6 група

Коментар: зАкладка, Олень.

Учитель. Звернімо увагу на нашу квітку успіху! Якщо обрали червоний колір, ви емоційна, позитивна натура, умієте відчувати себе щасливими.

Видатний український поет Максим Рильський писав:

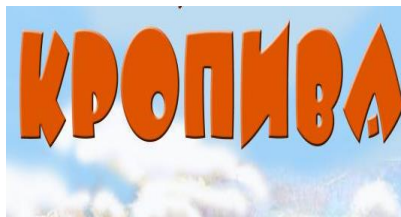
Як парость виноградної лози,
Плекайте мову.
Пильно й ненастанно
Політь бур'ян.
Чистіша від сльози
Вона хай буде...

Отож, продовжуймо полоти «орфоепічні бур'яни»!

Завдання. Прочитайте слова та вирази на картках.

1 група

Наголошуймо правильно на уроках біології!

Коментар: кАмбала, кропИВА.

2 група

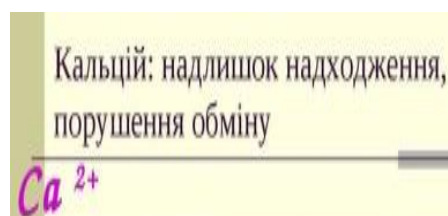
Наголошуймо правильно на уроках історії!

Коментар: хоругВА, визвОльний.

3 група

Наголошуймо правильно на уроках хімії!

Коментар: перЕкис, надлИшок.

4 група

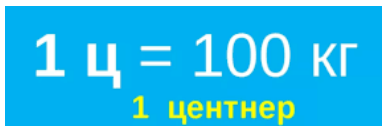
Наголошуймо правильно на уроках літератури!

Коментар: травестія, вірші.

5 група

Наголошуймо правильно на уроках математики!

Коментар: центнер, дробовий.

6 група

Наголошуймо правильно на уроках географії!

Коментар: сільськогосподарський, русло.

Учитель. Інформація для тих, кому сподобався жовтий колір квітки успіху: ви ніжна й наполеглива натура, а мрійливість – провідна риса вашого характеру.

Вправа «З ким поведешся, того й наберешся».

Завдання: прочитайте вислів Коко Шанель: «Успіху легко домагаються ті, хто не підозрює про неминучість поразки».

Коментар: вимовляємо [ц':а], а пишемо -ться.

Проблемне запитання: що потрібно знати для того, щоб не помилитися в написанні слів, звучання яких не збігається з написанням? Як правильно вимовляти слова, які пишуться не так, як вимовляються?

Вправа «Музична орфоєпія».

Завдання. Прослухати музичний твір групи Антитіла «Там, де ми є», знайти орфоепічну помилку.

Коментар: у слові прокидаєшся пишемо -шся, а вимовляємо [с':а].

Вправа «Зробімо місто мовно чистим».

Учитель. Щодня ми черпаємо багато інформації, перебуваючи на вулиці нашого міста. Це тексти рекламного характеру. На жаль, у них містяться помилки. Спробуймо проаналізувати невелику кількість дібраних фотоматеріалів, щоб проілюструвати те поле діяльності, де кожен ліцеїст зможе плідно попрацювати з метою «очищення» міста від сміття – мовних помилок.

Картка 1

Коментар: у словах, запозичених із французької мови, після шиплячих **ж, ш** пишеться відповідно до французького **и**

українське **у**, а не **ю**: *брошура, журі, парашут*; а також у словах *парфуми, парфумерія* (Український правопис. – Київ: Наукова думка, 2008. – С. 122).

Картка 2

Коментар: відмінювання іменників, що мають тільки форму множини: у називному відмінку вживаються:

- а) закінчення -и: *в'язи, гуси*;
- б) закінчення -і: *двері, граблі*;

в) закінчення -а: *вила, ворота* (Український правопис. – Київ: Наукова думка, 2008. – С. 96).

Картка 3

Коментар: **ПОКРІВЛЯ**

1. Те, чим покривається верхня частина будівлі.

Те саме, що дах (Словник української мови: в

11 томах. – Т. 7, 1976. – С. 50).

Картка 4

Коментар: **ВІДЧИНИТИ**

1. Відводити, відхилити вбік стулки дверей, вікон тощо, роблячи вільним вхід, доступ до чогось або вихід назовні:
Одчиняйте двері – Наречена йде!

(П. Тичина) (Словник української мови: в 11 томах. – Т. 1, 1970. – С. 660).

Картка 5

Коментар: **Чергування у – в**

У вживається для того, щоб уникнути збігу приголосних, важких для вимови:

а) між приголосними: *Десь у хлібах кричав перепел* (Український правопис. – Київ: Наукова думка, 2008. – С. 16).

Картка 6

Коментар: 1) варіант **із** уживається між групами приголосних (після них або перед ними): *Із стріх вода капле* (Український правопис. – Київ: Наукова думка, 2008. – С. 18–19);

2) назви свят, знаменних дат і т. ін. пишуться з великої літери: *Новий рік, День учителя* (Український правопис. – Київ: Наукова думка, 2008. – С. 67).

Учитель. Орієнтиром у засвоєнні мовних знань є, безперечно, Український правопис і лексикографічні праці.

Вправа «Словниковий міні-квест».

Учитель. Словник – це історична повість про життя людей. Кожне слово, вміщене в словнику, пов'язане з життям, діяльністю народу – творця мови. Словники є елементом національної культури, адже в слові відображені багато сторін народного життя.

Не бійтесь заглядати у словник:

Це пишний яр, а не сумне провалля;

Збирайте, як розумний садівник,

Достиглий овоч у Грінченка й Даля...

(М. Рильський)

Завдання:

1. Словник, у якому ви знайдете значення будь-якого слова (тлумачний).
2. З'ясувати значення запозиченого слова вам допоможе словник... (іншомовних слів).
3. Правильне написання слова ви з'ясуєте за допомогою... (орфографічного словника).
4. Протилежне значення слова зафіксовано в словнику... (антонімів).
5. Зрозуміти значення стійких фразеологічних зворотів ви зможете за допомогою словника... (фразеологізмів).

Коментар: відгадавши тип словника, учасник знаходить його серед інших запропонованих.

Учитель. У кожному з обраних словників є завдання, яке вам потрібно виконати й відгадати ключову букву:

1. Тлумачний словник, с. 164.

Завдання. З'ясуйте значення слова «варунок». Літера, на яку падає наголос, є ключовою («У»).

2. Словник антонімів, с. 91.

Завдання. Знайдіть антонім до слова «доводити». Перша літера антоніма є ключовою («С»).

3. Словник фразеологізмів, с. 172.

Завдання. Знайдіть слово-пояснення до фразеологізму «підводне каміння». Перша літера слова-пояснення є ключовою («П»).

4. Орфографічний словник, с. 13.

Завдання. З'ясуйте закінчення слова «акварель» у множині. Ключовою літерою є закінчення слова («І»).

5. Словник іншомовних слів, 741.

Завдання. З'ясуйте за допомогою словника, яке слово має таке лексичне значення: «навчальна книга, укладена із систематично підібраних матеріалів –

художніх, публіцистичних, наукових творів або уривків». Перша літера цього слова є ключовою («Х»).

Коментар: виконавши всі завдання, учасники складають слово з ключових літер («Успіх»).

Учитель. Кожна правильна відповідь – це крок до успіху. За грамотність під час гри ви отримували квіти, якими й прикрасьмо символічне «Дерево успіху».

Отже, лінгвістичні ігри, проектна діяльність, групова та індивідуальна форми, різноманітні види завдань, сучасні креативні методики навчальної діяльності спрямовані на створення комфортного перебування учня на уроці з метою глибокого засвоєння ним мовного матеріалу й вироблення навичок застосовувати знання в необхідних умовах.

Література

1. Новий тлумачний словник української мови : близько 7000 слів / за ред. Д. Г. Гринчишина. – К. : Просвіта, 2004. – 608 с.
2. Освітні технології : [навч.-метод. посібн.] / за заг. ред. О. М. Пехоти. – К. : «А. С. К.», 2001. – С. 197–214.
3. Повний словник антонімів української мови / Л. М. Полюга; НАН України, Ін.-т українознав. ім. І. Крип'якевича. – 3 – те вид., доп. і виправ. – К. : Довіра, 2006. – 506 с.
4. Русова Софія. Вибрані педагогічні твори : У 2 кн. – Кн. 2 / за ред. Є. І. Коваленко. – К. : Либідь, 1997. – 320 с.
5. Словник іншомовних слів / за ред. О. С. Мельничука. – 1-е вид., К. : Українська радянська енциклопедія, 1974. – 776 с.
6. Словник української мови : в XI т. – К., 1970. –1980.
7. Український орфографічний словник : Близько 100 000 сл. / за ред. А. О. Свашенко. – Х. : Прапор, 2003. – 844 с.
8. Український правопис. – К. : Наук. думка, 2008. – 286 с.
9. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори : У 2 т. – Т. 1. – К. : Рад. шк., 1983.
10. Фразеологічний словник української мови / за ред. Л. С. Паламарчука. – К. : Наук. думка, 1993. – 984 с.